

بررسی رابطه تفکر انتقادی و مولفه‌های آن با خودشکوفایی دانشجویان کارشناسی ارشد دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز

نگین صمدی فروشانی

کارشناسی ارشد مشاوره و راهنمایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز

مجله علمی تخصصی روانشناسی، علوم تربیتی و علوم اجتماعی (سال دوم)

شماره ۲۴ / جلد ۱ / خرداد ۱۳۹۶ / ص ۱۱-۱

چکیده: هدف پژوهش حاضر، تعیین میزان رابطه تفکر انتقادی و مولفه‌های آن با خودشکوفایی دانشجویان کارشناسی ارشد دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ بود. این پژوهش از نوع پژوهش‌های همبستگی است. که در دسته تحقیقات توصیفی و غیرآزمایشی قرار می‌گیرد. جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه دانشجویان کارشناسی ارشد دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ می‌باشد که با توجه به جدول مورگان و از طریق روش نمونه‌گیری در دسترس تعداد ۲۸۰ نفر دانشجو انتخاب شدند. ابزار پژوهش منابع کتابخانه‌ای و پرسش‌نامه‌های گرایش به تفکر انتقادی و خودشکوفایی بودند. داده‌های به دست آمده در دو بخش توصیفی و استنباطی (ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندمتغیری) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که رابطه ساده و چندگانه معنادار بین تفکر انتقادی و مولفه‌های آن با خودشکوفایی در بین دانشجویان وجود دارد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. ضمناً سطح معناداری در این تحقیق $\alpha=0/05$ تعیین شده است.

واژگان کلیدی: دانشجویان، تفکر انتقادی، خودشکوفایی

۲-مقدمه

طرز تفکر موضوع بسیار مهمی است، زیرا براساس آن «فلسفه زندگی» هر فردی ریخته می‌شود (شاملو، ۱۳۸۵). تفکر نهایت چاره جویی انسان است. کیفیت آینده ما تماماً به کیفیت تفکر ما بستگی دارد، این هم در سطح فرد، هم در سطح

جامعه و هم در سطح دنیا مصداق دارد. (دوبونوا^۱، ۲۰۰۷). تفکر جزء ذاتی رشد انسان است و همین نکته بس که ما حیواناتی متفکریم (فیشر^۲، ۲۰۰۲). توانایی و زمینه کلی برای فکر کردن ممکن است ذاتی باشد، ولی راه های ویژه فهمیدن عالم، آموختنی است. تفکر انتقادی^۳ به عنوان یک فعالیت مثبت، به فرایندی امروزی برای رشد در جامعه و سازمان به شمار می آید. تفکر انتقادی تنها به یادگیری در آموزش عالی مربوط نمی شود، بلکه همه فعالیت های زندگی از جمله روابط بین فردی و کاری را نیز در بر می گیرد (اگین و رودنی^۴، ۲۰۰۰). تفکر انتقادی آموختنی است، بنابراین می توان افراد را با فراهم کردن شرایط متفکر بار آورد (ندافی، ۱۳۸۷). تفکر انتقادی «روش متفکرانه، عقیده هدفمند و مستقلى است که به تفسیر، تحلیل، ارزیابی، استدلال و نیز توصیف موضوعات استدلال عقلانی یا تعاملات مربوط به متن منجر می شود که بر مبنای آن ها حکم کنیم. تفکر انتقادی ایده آل، ذاتاً کنجکاو و آگاه، معتقد، نسبت به دلیل خالی از تعصب، قابل انعطاف، منصف در ارزیابی، در مواجهه با تعصبات شخصی صادق، در قضاوت کردن محتاط و دوراندیش، در تجدیدنظر کردن مشتاق، درباره مسائل آشکار واضح، در موضوعات پیچیده منضبط، در جست و جو به دنبال اطلاعات مربوط پیگیر، در انتخاب ملاک و معیار معتدل، در پرس و جو متمرکز و در پیگیری نتایج با استقامت و دارای پشتکار است. توصیف کوتاه تر لیپمن^۵ از تفکر انتقادی شامل عقایدی است که بر اساس ملاک و معیار یا دلیل استوار است (لیپمن، ۱۹۹۷).

به اعتقاد گلدشتاین^۶ (۱۹۳۹) انگیزه اصلی برای کار و فعالیت، خودشکوفایی^۷ است و نه تلاش برای کاهش تنش به این مفهوم که فرد نیازمند پیشرفت در تحقق هدف های زندگی خود و درک قابلیت های خویش است (باریک و مونت^۸، ۱۹۹۱، و تت^۹، ۱۹۹۱؛ به نقل از یوسفی، ۱۳۸۷). انسان ها می کوشند از طریق خودشکوفایی، از امکانات به شیوه ای بهینه استفاده کنند و تمامی استعداد های پنهان خود را شکوفا کنند. حال این استعداد هر چه می خواهد باشد. همانطور که آبراهام مازلو^{۱۰} بیان می دارد: «آنچه انسان می تواند باشد، باید باشد» (مازلو، ۱۹۶۷). گرایش ذاتی انسان به رشد و خودشکوفایی و از قوه به فعل در آوردن استعدادهایی که از بدو تولد در وجود آدمی به ودیعه نهاده شده است، رسیدن به کمال و خودشکوفایی را به دنبال خواهد داشت. شناخت خصوصیات افراد خودشکوفا و چگونگی طی نمودن مراحل کمال در آنها، زمینه ساز بستری مناسب برای نمو و بروز استعدادهای درخشان خواهد بود. توجه به نیازهای مختلف در دوره های رشد و تکامل و تلاش برای ارضای این نیازها در جایگاه واقعی و مقاطع خاص زمانی گامی در این راستا خواهد بود. با توجه به اینکه تفکر انتقادی خلاق و مثبت است می خواهیم رابطه این ویژگی را با خودشکوفایی که رأس هرم سلسله نیازهای مازلو قرار دارد و گرایش ذاتی انسان را به رشد و بالندگی می رساند را بررسی کنیم. پژوهش حاضر در صدد پاسخگویی به این سوال است که تفکر انتقادی با خودشکوفایی رابطه مثبت و معنادار دارد؟

1. Debono

2. Fisher

3. Critical thing

4. Eugene & KRodney

5. Lipman

6. Goldstein

6. Self-Actualization

8. Barrick & mount

9. Tett

10. Maslow

نظر به ارتباط تفکر انتقادی با خودشکوفایی و بالندگی پژوهش هایی مرتبط انجام شده است که به برخی از آن ها اشاره می شود. امیرپور (۱۳۹۱) در تحقیقی به بررسی رابطه تفکر انتقادی و ابعاد آن با شادکامی و عزت نفس اجتماعی دانشجویان پرداخت. این پژوهش بنیادی، توصیفی و مقطعی بر روی ۲۰۰ دانشجوی دوره کارشناسی دانشگاه پیام نور کنگاور اجرا شد. برای سنجش تفکر انتقادی از پرسش نامه ریکتس (۲۰۰۳) استفاده شده؛ نتایج نشان می دهد که بالاترین میانگین در متغیرهای مورد بررسی مربوط به عزت نفس اجتماعی و پایین ترین میانگین مربوط به بالندگی بوده؛ بین متغیرهای پژوهش، همبستگی مثبت و معنی داری وجود داشت و تنها بین بالندگی و شادکامی رابطه معنی داری مشاهده نشد. تفکر انتقادی و ابعاد آن (به جز بالندگی) قادر به پیش بینی شادکامی و همچنین قادر به پیش بینی عزت نفس اجتماعی بودند. نتایج نشان داد که تفکر انتقادی می تواند نقش اساسی در شادکامی و عزت نفس اجتماعی ایفا کند.

قریب وهمکاران (۱۳۸۸) امروزه صاحب نظران تفکر انتقادی را به عنوان برون داد اصلی آموزش عالی معرفی کرده و تدریس تفکر را نکته پایه برای یادگیری به شمار می آورند. این مطالعه به منظور مقایسه مهارت های تفکر انتقادی و گرایش به تفکر انتقادی در دانشجویان ترم اول و آخر صورت گرفت. این مطالعه توصیفی مقطعی بر روی ۶۰ نفر از دانشجویان ترم اول و آخر مقطع کارشناسی رشته مدیریت خدمات بهداشتی- درمانی انجام شد. ابزار گردآوری آزمون مهارت تفکر انتقادی کالیفرنیا و پرسشنامه گرایش به تفکر انتقادی کالیفرنیا بود. میانگین و انحراف معیار نمره کل مهارت تفکر انتقادی در دانشجویان ترم اول و آخر هر دو در حدود هنجار بود و تفاوت معنی دار آماری بین الگو نمره دانشجویان ترم اول با ترم آخر وجود نداشت. از نظر گرایش به تفکر انتقادی در دانشجویان ترم اول با ترم آخر تفاوت معنادار آماری وجود داشت و نمره دانشجویان ترم آخر بیشتر بود. حدود نمره کل مهارت تفکر انتقادی کسب شده توسط دانشجویان در حدود هنجار و نمره کل گرایش به تفکر انتقادی نیز مبین گرایش مثبت دانشجویان است. اما با نظر به نمره های گزارش شده از سایر دانشکده های دنیا، مسئولین و مدرسان دانشکده توجه بیشتری به برنامه های آموزشی خود در پرورش تفکر انتقادی اختصاص دهند.

پسیچ^۱ (۲۰۱۴) به بررسی جنبه های شخصیت در خودشکوفایی، کیفیت زندگی در ارتباط با شوخ طبعی پراخت، یافته ها نشان داد که افراد خودشکوفای کیفیت زندگی بالاتری دارند و همچنین خودشکوفایی با شوخ طبعی ارتباط مثبت و معنادار دارد. (افراد خودشکوفای شوخ طبع نیز می باشند) و خودشکوفایی و شوخ طبعی باعث بالا رفتن کیفیت زندگی می شود.

لوئیز^۲ (۲۰۰۷) با آموزش تفکر انتقادی به فراگیران طی سالهای (۲۰۰۱ تا ۲۰۰۴) دریافت که علی رغم آموزش یک سوم فراگیری به این مهارت دست نیافتند و به منظور حل این مشکل در گروههای کوچک بحث و پرسش، روش هایی برای تنظیم یادگیری و نحوه ایجاد انگیزه در اعضای گروه شکل گرفت و نتایج نشان داد، که محیط آموزشی و تعامل فراگیران به ایجاد تفکر انتقادی در تدریس کمک کرده و همچنین، او به این نتیجه دست یافت که در حال حاضر یک سوم دانشجویان فاقد مهارت تفکر انتقادی هستند. این یافته ها به وضوح نشان می دهد که سطوح مهارت های تفکر انتقادی دانشجویان دانشگاه ها در سطح بسیار پایین قرار دارد. بدیهی است که عوامل متعدد و در هم تنیده ای می توانند در پایین بودن سطح نمره های تفکر انتقادی دانشجویان دخالت داشته باشند، که از آن میان می توان به نارسایی های آموزشی،

1. Psych

2. Lewittes

تاکید بر محفوظات در کلاس های دانشگاهی، ضعف مفاهیم، عدم طرح سوال های تحقیق و نیازمند تفکر و نیز برخی از ویژگی های آزمودنی ها مانند عدم انگیزه و تعهد لازم برای تکمیل پرسشنامه اشاره کرد. سالیمن^۱ (۲۰۰۷). در تحقیقی به بررسی رابطه تفکر انتقادی با عزت نفس و اضطراب دانشجویان پرستاری پرداخت، نتایج نشان داد که ارتباط مثبت و معناداری بین تفکر انتقادی با اعتماد به نفس و همبستگی منفی بین تفکر انتقادی با اضطراب وجود دارد و نیز بین اعتماد به نفس و اضطراب همبستگی منفی وجود دارد، و همچنین در بین دانشجویان تفکر انتقادی پایین، اعتماد به نفس در حد متوسط و اضطراب نسبتاً بالا بود.

۳- روش

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانشجویان کارشناسی ارشد دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی اهواز که در سال تحصیلی ۹۳-۹۴ مشغول به تحصیل بوده اند. نمونه این تحقیق ۲۸۰ نفر از دانشجویان که براساس جدول کرجسی و مورگان^۲ جهت اندازه نمونه پژوهش انتخاب شدند برای انتخاب نمونه آماری از روش نمونه گیری دردسترس استفاده شده است برخی از ویژه های اعضای نمونه در جدول های ۱ و ۲ ارائه شده است.

جدول ۱: توزیع آزمودنی ها بر حسب جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد
زن	۱۸۶	۶۶/۵۰
مرد	۹۴	۳۳/۵
کل	۲۸۰	۱۰۰

همان طور که در جدول ۱ ملاحظه می شود، آزمودنی های زن حدود ۶۶/۵ درصد نمونه و آزمودنی های مرد حدود ۳۳/۵ درصد نمونه را تشکیل می دهند.

جدول ۲: توزیع آزمودنی ها بر حسب سن

سن	فراوانی	درصد
----	---------	------

^۱. Suliman

^۲. Kregcie & morgan

۹/۶	۲۷	۲۲ - ۲۴
۲۳/۹	۶۷	۲۴ - ۲۶
۲۴/۶	۶۹	۲۶ - ۲۸
۱۵	۴۲	۲۸ - ۳۰
۱۶/۴	۴۶	۳۰ - ۳۲
۱۰/۳	۲۹	۳۲ - ۳۶
۱۰۰	۲۸۰	کل

همان طور که در جدول ۲ ملاحظه می شود. دانشجویان ۲۸-۲۶ ساله بیشترین تعداد آزمودنی های نمونه را با حدود ۲۴/۶ درصد به خود اختصاص داده و کمترین تعداد آزمودنی ها دانشجویان ۲۲-۲۴ ساله می باشند که حدود ۹/۶ درصد نمونه را تشکیل می دهند. میانگین و انحراف معیار سن کل آزمودنی ها به ترتیب ۲۸/۱۶ و ۲/۰۵ می باشد. ابزار اندازه گیری در این تحقیق عبارتند از:

۱- پرسشنامه گرایش به تفکر انتقادی «(CTDI)»^۱، ریکتس^۲، ۲۰۰۳ یک ابزار خودگزارشی است که میزان تمایل به تفکر نقادانه را می سنجد. تفکر انتقادی، تفکری است که با استفاده از راهبردها یا مهارت های شناختی، احتمال دستیابی به بازده مطلوب را بالا می برد. این پرسشنامه دارای ۳۳ عبارت و ۳ زیرمقیاس خلاقیت^۳ (۱۱ عبارت)، بالندگی^۴ (بلوغ شناختی) یا کمال (۹ عبارت) و تعهد^۵ (۱۳ عبارت) است. این مقیاس پس از آنکه مور و پنفیلد^۶ (۲۰۰۳) به نتایج متفاوت و مهمی درباره پرسشنامه گرایش به تفکر نقادانه کالیفرنیا (CCTDI)^۷ دست یافتند طراحی شد. ریکتس سعی کرد یک مقیاس کوتاهتر، تأثیرگذارتر و پایاتر تهیه کند، پرسشنامه گرایش به تفکر انتقادی براساس مقیاس تفکر انتقادی فاسیون^۸ (۱۹۹۰) ساخته شده است. آزمودنی باید در یک مقیاس لیکرت ۵- درجه ای (از شدیداً مخالفم=۱ تا شدیداً موافقم=۵) میزان موافقت خود را با هر یک از عبارات مشخص کند. ریکتس (۲۰۰۳) به منظور هنجاریابی پرسشنامه گرایش به تفکر انتقادی آن را بر روی ۶۰ نفر از دانشجویان سال دوم رشته کشاورزی اجرا کرد. ضریب پایایی زیرمقیاس ها بدین شرح گزارش شد: زیرمقیاس خلاقیت: ۰/۷۵، زیر مقیاس بالندگی: ۰/۵۷، زیرمقیاس تعهد: ۰/۸۶، گروهی از اساتید ارتباط صوری این مقیاس را تایید کردند. به علاوه از آنجایی که این مقیاس بر مبنای کار اصلی فاسیون (۱۹۹۰) تهیه شده، روایی سازه آن نیز تایید می شود. در پژوهش حاضر نیز، پایایی پرسشنامه باروش آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۸۰ و برای زیر مقیاس های خلاقیت، بالیدگی و تعهد به ترتیب ۰/۶۲، ۰/۷۱ و ۰/۷۵ بدست آمد.

1^۱. critical thinking disposition inventory.

2. Ricketts

3. Innorativeness

4. maturity

5. engagement

6. Moore & Pnfylid

7. critical thinking disposition inventory California

8. Facione

۲- پرسشنامه خودشکوفایی اهواز (ASAI) این پرسشنامه یک پرسشنامه خود گزارشی ۲۵ ماده ای است که توسط اسماعیل خانی (۱۳۷۸) ساخته شده و دارای ۵ خرده مقیاس است. خرده مقیاس ها تا حدی از سطوح ارضاء نیازهای فیزیولوژیک، نیاز به ایمنی، نیاز به تعلق و ریشه داشتن، نیاز به احترام و عزت نفس و بالاخره نیاز به خودشکوفایی برگرفته شده اند. برای ساخت نهایی این پرسشنامه، اسماعیل خانی (۱۳۷۸) به طور تصادفی از میان کلیه دانشجویان رشته ها و مقاطع تحصیلی ۴۵۶ نفر دانشجو را به عنوان نمونه آزمون انتخاب نموده و پرسشنامه را با استفاده از روش تحلیل عوامل ساخت. جهت سنجش اعتبار این پرسشنامه، به طور همزمان با سه مقیاس ملاک که عبارت بودند از پرسشنامه اضطراب (نجاریان و همکاران، ۱۳۷۴)، پرسشنامه افسردگی بک^۲ (بک و همکاران، ۱۹۷۸) و پرسشنامه عزت نفس کوپر اسمیت^۳ (کوپر اسمیت، ۱۹۶۷) به آزمودنی ها نمونه سنجش اعتبار داده شد. ضرایب همبستگی محاسبه شده بین نمره های آزمودنی، در پرسشنامه خودشکوفایی به ترتیب با پرسشنامه اضطراب ($r=0/73$)، با پرسشنامه افسردگی بک ($r=0/77$)، و عزت نفس کوپر اسمیت ($r=0/66$)، در سطح ($p=0/001$) معنی دار می باشد.

برای سنجش پایایی پرسشنامه خودشکوفایی از دورش بازآزمایی و همسانی درونی (آلفای کرونباخ) استفاده شده است. در روش بازآزمایی سنجش پایایی پرسشنامه، روش آزمون مجدد که همسانی آزمون را در طول زمان می سنجد، مورد استفاده قرار گرفت. ضریب همبستگی بین نمره های آزمون ها در دو نوبت یعنی آزمون و آزمون مجدد برای کل پرسشنامه ($r=0/90$) بود که ضریب رضایتبخشی است. برای ارزیابی و سنجش همسانی درونی پرسشنامه خودشکوفایی، ضریب آلفای کرونباخ برابر با $0/92$ به دست آمده که رضایتبخش می باشد. (اسماعیل خانی ۱۳۷۸). در پژوهش حاضر پایایی پرسشنامه خودشکوفایی اهواز با روش آلفای کرونباخ $0/72$ برآورد گردید.

پژوهش حاضر با توجه به ماهیت موضوع و اهداف پژوهش، توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی دانشجویان کارشناسی ارشد دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ می باشند که از این جامعه نمونه ای براساس جدول کرجسی و مورگان جهت اندازه حجم نمونه انتخاب شدند. برای انتخاب نمونه آماری از روش نمونه گیری دردسترس استفاده شد. متغیر تفکر انتقادی به عنوان متغیر پیش بین و متغیرهای خودشکوفایی به عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شده است، به این صورت رابطه بین تفکر انتقادی و مولفه های آن با خودشکوفایی بررسی شد.

در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل متغیرها از آمار توصیفی (میانگین - انحراف معیار - فراوانی - مقیاس فاصله ای - متغیرهای چند ارزشی و غیره) و آمار استنباطی (رگرسیون چند متغیری، ضریب همبستگی چندگانه و غیره) به کمک نرم افزار SPSS استفاده شد. ضمناً برای کلیه فرضیه ها سطح معناداری $\alpha = 0/05$ در نظر گرفته شده است.

1Self-Actualization inventory ahvaz

2. Back

3. Copper, s

۴-نتایج

میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره آزمودنی ها در متغیرهای تفکر انتقادی (خلاقیت، بالیدگی و تعهد) و خودشکوفایی دانشجویان

جدول ۳: میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره آزمودنی ها در متغیر تفکر انتقادی (خلاقیت، بالیدگی و تعهد) و خودشکوفایی دانشجویان

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره	تعداد
تفکر انتقادی	۱۱۷/۹۱	۱۳/۱۱	۴۶	۱۳۵	۲۸۰
خلاقیت	۴۲/۱۵	۶/۵۰	۱۴	۴۵	
بالیدگی	۳۶/۲۶	۴/۲۳	۱۲	۳۵	
تعهد	۳۹/۵۵	۴/۵۰	۲۰	۴۴	
خودشکوفایی	۵۰/۲۰	۶/۴۰	۳۰	۶۰	

همان طوری که در جدول ۳ مشاهده می شود در متغیر تفکر انتقادی میانگین و انحراف معیار به ترتیب ۱۱۷/۹۱ و ۱۳/۱۱، در مولفه خلاقیت میانگین و انحراف معیار به ترتیب ۴۲/۱۵ و ۶/۵۰، در مولفه بالیدگی میانگین و انحراف معیار ۳۶/۲۶ و ۴/۲۳، در مولفه های تعهد میانگین و انحراف معیار به ترتیب ۳۹/۵۵ و ۴/۵۰، در متغیر خودشکوفایی میانگین و انحراف معیار به ترتیب ۵۷/۲۰ و ۶/۴۰ می باشد.

پژوهش حاضر، شامل فرضیه های زیر است که هر فرضیه همراه با نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل آن ارائه می گردد. ضمناً، ترتیب ورود متغیرهای پیش بین در معادله رگرسیون با توجه به رابطه آن ها صورت گرفته است. فرضیه تحقیق: بین تفکر انتقادی و مولفه های آن (خلاقیت، بالندگی و تعهد) با خود شکوفایی دانشجویان رابطه ساده و چندگانه وجود دارد.

فرضیه الف) بین تفکر انتقادی و مولفه های آن (خلاقیت، بالندگی و تعهد) با خودشکوفایی دانشجویان رابطه ساده وجود دارد

جدول ۴: ضرایب همبستگی ساده بین تفکر انتقادی (خلاقیت، بالندگی و تعهد) و خودشکوفایی دانشجویان

متغیر ملاک	متغیر پیش بین	ضریب همبستگی (r)	سطح معنی داری (P)	تعداد نمونه (n)
خودشکوفایی	تفکر انتقادی	۰/۲۷	۰/۰۰۰۱	۲۸۰
	خلاقیت	۰/۲۵	۰/۰۰۰۱	
	بالندگی	۰/۲۴	۰/۰۰۰۱	
	تعهد	۰/۱۶	۰/۰۰۰۷	

همانطوری که در جدول ۴ مشاهده می شود بین تفکر انتقادی و خود شکوفایی دانشجویان رابطه مثبت معناداری وجود دارد ($P=0/0001$ و $r=0/27$) در نتیجه فرضیه تحقیق قسمت الف تایید می شود عبارت دیگر، هر چه تفکر انتقادی افزایش یابد به همان اندازه خودشکوفایی افزایش می یابد و برعکس. بین خلاقیت و خودشکوفایی دانشجویان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد ($P=0/0001$ و $r=0/25$) یعنی هر چه خلاقیت افزایش یابد به همان اندازه خودشکوفایی افزایش می یابد و برعکس. بین بالندگی و خودشکوفایی دانشجویان رابطه مثبت معناداری وجود دارد ($P=0/0001$ و $r=0/24$) یعنی هر چه تعهد دانشجویان افزایش یابد به همان اندازه خودشکوفایی افزایش می یابد و برعکس. بین تعهد و خودشکوفایی دانشجویان رابطه مثبت معنی داری وجود دارد ($P=0/0007$ و $r=0/16$) یعنی با افزایش تعهد، خودشکوفایی نیز افزایش می یابد و برعکس.

فرضیه (ب) بین تفکر انتقادی و مولفه های آن (خلاقیت، بالندگی و تعهد) با خودشکوفایی دانشجویان رابطه چندگانه وجود دارد. نتایج بررسی در جدول های ۵ و ۶ ارائه شده است.

جدول ۵: ضرایب همبستگی چندگانه مولفه های تفکر انتقادی (خلاقیت، بالندگی و تعهد) و خودشکوفایی با روش ورود (Enter).

ضرایب رگرسیون (β)			نسبت F احتمال P	ضریب تعیین RS	همبستگی چندگانه MR	متغیرهای پیش بین	متغیر ملاک
۳	۲	۱					
		$\beta=0/25$ $t=4/18$ $P=0/009$	$F=17/50$ $P=0/0001$	0/06	0/25	۱-خلاقیت	خودشکوفایی
	$\beta=0/13$ $t=1/56$ $P=0/119$	$\beta=0/15$ $t=1/85$ $P=0/066$	$F=10/01$ $P=0/0001$	0/07	0/26	۲- بالندگی	
$\beta=0/05$ $t=0/72$ $P=470$	$\beta=0/11$ $t=1/21$ $P=229$	$\beta=0/15$ $t=1/80$ $P=0/073$	$F=6/84$ $P=0/0001$	0/07	0/27	۳- تعهد	

همانطوری که در جدول ۵ ملاحظه می شود، ضریب همبستگی چند متغیری برای ترکیب های متغیرهای مولفه های تفکر انتقادی (خلاقیت، بالندگی و تعهد) و خودشکوفایی برابر یا $MR=0/27$ ، $RS=0/07$ و $F=84$ بوده که در سطح $P<0/0001$ معنی دار است. پس فرضیه تحقق قسمت (ب) تایید می شود.

جدول ۶: ضرایب همبستگی چندگانه مولفه های تفکر انتقادی (خلاقیت، بالندگی و تعهد) و خودشکوفایی دانشجویان با روش مرحله ای (Stepwise).

متغیر ملاک	متغیر پیش بین	همبستگی چندگانه MR	ضریب تعیین RS	نسبت F احتمال P	ضریب رگرسیون β
خودشکوفایی	خلاقیت	۰/۲۵	۰/۲۷	F=۱۷/۵۰ P=۰/۰۰۰۱	$\beta=۰/۲۵$ t=۴/۱۸ P=۰/۰۰۰۱

با توجه به جدول ۶ مشاهده می شود که از میان مولفه های تفکر انتقادی (خلاقیت، بالندگی و تعهد) به عنوان متغیرهای پیش بین، تنها خلاقیت پیش بینی کننده برای خودشکوفایی می باشد و بقیه مولفه ها در پیش بینی کنندگی، نقش را ایفا نمی کنند.

۵- بحث و نتیجه گیری

با توجه به توضیحات ارائه شده بین تفکر انتقادی و خودشکوفایی دانشجویان رابطه مثبت معناداری وجود دارد (P=۰/۰۰۰۱ و $r=۰/۲۷$) در نتیجه فرضیه تحقیق قسمت الف تایید می شود بعبارت دیگر، هر چه تفکر انتقادی افزایش یابد به همان اندازه خودشکوفایی افزایش می یابد و برعکس. بین خلاقیت و خودشکوفایی دانشجویان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد (P=۰/۰۰۰۱ و $r=۰/۲۵$) یعنی هر چه خلاقیت افزایش یابد به همان اندازه خودشکوفایی افزایش می یابد و برعکس. بین بالندگی و خودشکوفایی دانشجویان رابطه مثبت معناداری وجود دارد (P=۰/۰۰۰۱ و $r=۰/۲۴$) یعنی هر چه تعهد دانشجویان افزایش یابد به همان اندازه خودشکوفایی افزایش می یابد و برعکس. بین تعهد و خودشکوفایی دانشجویان رابطه مثبت معنی داری وجود دارد (P=۰/۰۰۰۷ و $r=۰/۱۶$) یعنی با افزایش تعهد، خودشکوفایی نیز افزایش می یابد و برعکس. ضریب همبستگی چند متغیری برای ترکیب های متغیرهای مولفه های تفکر انتقادی (خلاقیت، بالندگی و تعهد) و خودشکوفایی برابر با $MR=۰/۲۷$ ، $RS=۰/۰۷$ و $F=۸۴$ بوده که در سطح $P<۰/۰۰۰۱$ معنی دار است پس فرضیه تحقیق قسمت (ب) تایید می شود. نتیجه پژوهش حاضر با نتایج پژوهش های امیر پور (۱۳۹۱)، قریب وهمکاران (۱۳۸۸) در ایران و پسپس (۲۰۱۴)، لوئیز (۲۰۰۷) و سالمین (۲۰۰۷) در خارج از کشور همسو است. در تبیین نتایج به دست آمده در رابطه با این فرضیه می توان گفت: در جوامع امروزی افراد کمتر نقد و انتقاد را می پذیرند، تنها راه اصلاح و بهسازی این امر آموزش

تفکر انتقادی در مدارس و دانشگاه ها است. همچنین خودشکوفایی منشأ کشف مجهولات و ایجاد علوم و هنرهای زیبا است. انسان برای ارضای نیازهای خود تا مراحل عزت نفس احتیاج به منابع محیطی دارد. اما ارضای نیاز به خودشکوفایی مستلزم تکامل چیزی است که در خود فرد است. تحقیق حاضر رابطه بین تفکر انتقادی و خودشکوفایی را مثبت و معنی دار نشان داده، پس می توان نتیجه گرفت دست اندرکاران آموزش و پرورش بالاخص خانواده ها و نهادهای آموزشی و تربیتی با آموزش هر چه بیشتر تفکر انتقادی و خلاق و فراهم نمودن محیط های مناسب و برابر برای کودکان، دانش آموزان و دانشجویان در مقاطع مختلف رشد راه را برای رسیدن به خودشکوفایی انسان هموار خواهند کرد.

۶- پیشنهادات

- ۱- با توجه به اینکه این پژوهش تنها در مورد دانشکده علوم انسانی مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز صورت گرفته، به پژوهشگران پیشنهاد می شود در تحقیقات بعدی از سایر دانشکده و دانشگاه ها در سراسر کشور استفاده شود تا امکان بررسی تفاوت و به طور کلی تعمیم هر چه بیشتر نتایج فراهم شود.
- ۲- پیشنهاد می شود پژوهش هایی با متغیرهای مشابه این پژوهش از جمله رابطه سبک های تفکر با سلامت روان به منظور مقایسه و تعمیم نتایج فراهم شود.
- ۳- پیشنهاد می شود هنگام کسب آموزه های تحصیلی در دوره دانشجویی، تدبیری اندیشه شود تا در کنار این آموزش ها، مسائل روان شناختی و مهارت های زندگی به دانشجویان آموخته شود.

۷- قدردانی

باتشکر از زحمات اساتید گرامی جناب آقای دکتر مسعود شهبازی، جناب آقای دکتر عباس امان الهی و تشکر شایسته از استاد فرهیخته و فرزانه جناب آقای دکتر یوسفعلی عطاری مدیر گروه مشاوره دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز.

۸- منابع

- ۱- اسماعیل خانی، ف. (۱۳۷۸). ساخت و اعتباریابی مقیاس برای سنجش خودشکوفایی و بررسی رابطه آن با سرسختی و روانشناختی، کمال گرایی و عملکرد تحصیل دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته روانشناسی عمومی، اهواز: دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز.
- ۲- امیرپور، ب. (۱۳۹۱). بررسی رابطه تفکر انتقادی و ابعاد آن با شادکامی و عزت نفس اجتماعی دانشجویان کارشناسی دانشگاه پیام نور کنگاور. فصل نامه راهبردی آموزشی، دوره پنجم، شماره ۳: ۱۴۷-۱۴۳.

- ۳- شاملو، س. (۱۳۸۵). بهداشت روان. چاپ هجدهم، تهران: انتشارات رشد.
- ۴- قریب، م؛ ربیعان، م؛ صلصالی، م؛ حاجی زاده، ا؛ صبوری کاشانی، ا؛ خلخالی، ح. (۱۳۸۹). مقایسه مهارت های تفکر انتقادی و گرایش به تفکر انتقادی در دانشجویان ترم اول و آخر کارشناسی رشته مدیریت خدمات بهداشتی، درمانی. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، سال نهم، شماره ۲: ۱۳۵-۱۲۵.
- ۵- ندافی، ر. (۱۳۸۷). ضرورت ترویج تفکر انتقادی و خلاق در جامعه امروز. دیباچه ای بر شیوه های پژوهش در تفکر انتقادی، شیراز، انتشارات: ملک.
- ۶- یوسفی، ف. (۱۳۸۷). بررسی رابطه هوش هیجانی و سرسختی روان شناختی با خودشکوفایی در کارکنان گمرکات استان خوزستان، پایان نامه کارشناسی ارشد.
- 7-Debono , E. (2007). How to have creative ideas: 63 exercises to develop the mind , published by eboury press, London.
- 8-Facione,n.c.(2000). Cirtical thinking and clinical Judgment: Goals 2000 for nursing science a paper presented at the annual.
- 9-Fisher , A. (2002). What is critical Yhinking it? Betrieved march 12, 2000, form <Http://www.combridge.org>.
- 10-Lewittes, H. (2007). Collaboeatire learning for critical thinking. State university of N.Y, Colleye at old westbury Retrieved on jon 14, 2008 from <http://www.aucu.org>. mettin ys.
- 11-Lipman , M.(1997). Thinking in Education , Cambridge university press.
- 12-Maslow, A. (1967). Self – actualization and beyond. In challenges of Humanistic psychology, J.F.T. Bugenthal.
- 13-Pysch.(2014). Aspect of personality self-actualization in the context of life quality in relation with sense of humor, Lirpaja University, Latvia, Scientific Journal of European.
- 14-Rickettes, J. (2003). The efficacy of leadership development , critical thinking dispositions , and student academic performance are the critical thinking skills of selected youth leaders adissertation presented to the graduade school of the university of florida in partial fulfillment of the rcquirements for the degree of philosophy , university of florida.
- 15-Saliman , A. (2007). Critical thinking , self-esteem , and state anxiety of nursing students , Nurse Education Today : 27: 162-168.